85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том II

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том II

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение на проект №НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

МЕЖДУНАРОДНАТА ПРОИЗВОДСТВЕНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ
В СЪВРЕМЕННИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕН БИЗНЕС
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 7

INTEGRATION PROCESSES IN INTERNATIONAL BUSINESS: DIAGNOSIS
OF PREREQUISITES, PARAMETRIZATION AND SIMULATION
D. Sc. Econ., Professor, Illya Khadzhynov, D. Sc. Econ., Professor, Maryna Savchenko
Docent, PhD in Economics, Mariia Shkurat 16

ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОПОРЦИИ, ДИСПРОПОРЦИИ… КОХЕЗИЯ?
(ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ)
Проф. д-р Веселин Бояджиев 25

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ
РЕСУРСИ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
Гл. ас. д-р Весела Петрова, Доц. д-р Боряна Трифонова,
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова, **Проф. д-р Емил Димов** 34

ГРАДЪТ - ИКОНОМИЧЕСКИ КАТАЛИЗАТОР
ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА
Проф. д-р Константин Калинков 43

ПОЛИТИКИ (НЕ)ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА
Проф. д-р Маргарита Богданова 51

КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА СИСТЕМНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ОБРАТИ
Проф. д-р Никола Янков 59

INSTITUTIONAL CHANGES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION
OF AGRICULTURE TO INFLUENCE UKRAINIAN AGRO – EXPORTS
Assoc. Prof. Oksana Kiforenko, PhD 66

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ БЕЛОРУССКИХ МЕНЕДЖЕРОВ
Доктор экономических наук, профессор Наталья Маковская 74

ПРОБЛЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
Профессор, доктор экономических наук Вардан Бостанджян,
Кандидат экономических наук, д-р Армине Захарян, **Юлиана Акобян** 80

СЪВРЕМЕННИ МАРКЕТИНГОВИ АСПЕКТИ НА ПАЗАРА
НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова ……..…….. 91

РОЛЯТА НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Корнелия Тодорова ……..……..…….…….. 100

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
КАТО ФАКТОР НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЕФЕКТИВНОСТТА
НА НОВА ПАРАДИГМА НА ИНДУСТРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Александър Александрович Сергеев …..……...…….……. 108

ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Анатолий Асенов …...…….…..……. 116

ПРОФЕСИОНАЛНО ПРЕГРЯВАНЕ И МОБИНГ
В ДИГИТАЛНА РАБОТНА СРЕДА
Доц. д-р Венета Христова …….……..……. 124

БИЗНЕС МОДЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Веселин Попов, Доц. д-р Петя Емилова ……..……. 132

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФЛУЕНСЪР МАРКЕТИНАГА В БИЗНЕСА
Доц. д-р Виржиния Иванова …….……. 139

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ С УСЛУГИ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Галина Захариева …….……. 147

ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ – КЛЮЧОВ ФАКТОР
ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОМЯНАТА
Доц. д-р Георги Кондев ……..…….……. 155

ВЛИЯНИЕ НА TQM И ВЪНШНИТЕ РИСКОВЕ
ВЪРХУ ПРОЦЕСИТЕ СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОМЯНАТА В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Георги Кондев, Докторант Ирена Михайлова …….……..……. 164

ЕКОИНОВАЦИИ И РЕСУРСНА ЕФЕКТИВНОСТ
Доц. д-р Дафина Донева …..……. 172

ЕТИКА И ЕТИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА –
МОДЕЛИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Докторант Изабела Йонкова …….……. 179

МОДЕЛИРАНЕ НА ЕКСПОРТНАТА ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ
Доц. д-р Здравко Любенов ……..……. 187

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ НАГЛАСИ И НАВИЦИТЕ
ПРИ ПОТРЕБЯВАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ
Доц. д-р Иван Марчевски, Ас. д-р Криста Нейкова ……..……. 191

РЕЦЕСИЯТА ПОРОДЕНА ОТ COVID-19 И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ЗА ПРОМЕНИ В БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Людмил Несторов ……..……. 199

РЕКЛАМНИТЕ АГЕНЦИИ В КОМУНИКАЦИОННИЯ ПРОЦЕС
Доц. д-р Пенка Горанова ……...…….……. 210

ЕФЕКТЪТ НА РОЗЕНТАЛ – КОНТРОЛНИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Доц. д-р Ирена Емилова ……...…….……. 218

ДИГИТАЛНАТА ЕКОСИСТЕМА – ТЕХНОЛОГИИ И БИЗНЕС МОДЕЛИ
Доц. д-р Петя Емилова, Доц. д-р Веселин Попов ……...……...……. 227

РАЗБИРАНЕ ЗА РОЛЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
В ПОСТИГАНЕТО НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Румяна Златева ……..……. 234

НАМАЛЯВАНЕ НА РАСТЕЖА И ДЕСТАБИЛИЗИРАЩИ
ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Румяна Златева, Доц. д-р Али Балканли ……..……. 241

ТЕОРЕТИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАЦИОННАТА
ПОЛИТИКА НА ТЪРГОВСКАТА СТРУКТУРА
Доц. д-р Христина Михалева, Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..……. 250

МЯСТО И СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОЦЕСА ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОЕКТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОСТАНАЛИТЕ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Христо Сирашки ……..…… 259

УПРАВЛЕНИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В ИНДУСТРИАЛНОТО
ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова ……..……..…… 266

ДИФУЗИЯТА НА ИНОВАЦИИ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Даниела Илиева ……..……...…. 276

АЛГОРИТЪМ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНСТИТУЦИЯ
Гл. ас. д-р Деница Загорчева ……....…. 284

УПРАВЛЕНИЕ НА КАРИЕРАТА –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева ……....…. 292

УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Елена Йорданова ……..…..… 298

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЛАНИРАНЕТО
НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Елица Лазарова …….……..... 303

ГЛОБАЛНАТА ТЪРГОВИЯ С ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ
ПРОДУКТИ КАТО ДВИГАТЕЛ НА РАСТЕЖА
Гл. ас. д-р Ивайло Петров …….…..…. 312

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ВЪРХУ ЦИФРОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова …….……..… 320

СТРАТЕГИЧЕСКА КОРПОРАТИВНА ОТГОВОРНОСТ –
ОСОБЕНОСТИ И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Милен Динков …… 328

МЕДИКО-ГЕОГРАФСКАТА КОХЕЗИЯ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Нели Веселинова …… 335

СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС В КОНТЕКСТА
НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19
Гл. ас. д-р Недялко Несторов ……..…..…… 343

КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ
КАТО КОМПОНЕНТ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ –
ВЗАИМОВРЪЗКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова …….……. 349

ИНТЕГРИРАНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНВЕРГЕНЦИЯ МЕЖДУ РЕГИОНИТЕ
Ас. д-р Мариела Стоянова …….……. 357

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ПРИ КРИЗА - СЪВРЕМЕННИ
ИЗМЕРЕНИЯ И ВЪЗМОЖНИ БИЗНЕС РЕШЕНИЯ
Ас. д-р Надежда Стефанова ……..…. 363

РОЛЯ И ЗНАЧЕНИЕ НА РЕКЛАМНИЯ ПРОЦЕС В АГРОБИЗНЕСА
Ас. д-р Пламен Петров ……..……. 371

INTERNATIONAL ENTREPRENEURSHIP IN THE NEXT NORMAL:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
Sen. lect. Margarita Mihaylova, PhD …….…….. 378

СИСТЕМИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА МАРКЕТИНГОВАТА
ДЕЙНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Д-р Ралица Янева …….…. 385

ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА МЪРЧАНДАЙЗИНГОВОТО ПРОДУКТОВО НИВО ПОСРЕДСТВОМ МАТРИЦАТА ARTHUR D. LITTLE – A. D. L.
Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..... 393

THE IMPACT OF ELECTRONIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES ON ACHIEVING COMPETITIVE ENTREPRENEURSHIP FOR BUSINESS ORGANIZATIONS
Mohamed Mostafa Ali AlBaz, PhD, Lecturer,
Adham Said Ali Ibrahim, MSC, PhD Student ……..……..… 401

УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ В МУЛТИПРОЕКТНА СРЕДА
Докторант Боян Врančев ……..…….. 409

ИНОВАЦИИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА „ЗЕЛЕНИ“ ПОЛИТИКИ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО
Докторант Владо Божилов ……...……..……. 416

КОНФЛИКТИТЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Мария Велкова ……..… 425

ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ
Проф. д-р Марияна Божинова ……..… 435

ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА В ДЪРЖАВИ С РАЗВИВАЩИ СЕ ПАЗАРИ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИЯ 4.0
Проф. д.ик.н. Евгений Савелев, Проф. д.ик.н. Виталина Куриляк …….…….. 443

ОСОБЕНОСТИ НА ФОРМИРАНЕ НА МЕХАНИЗМА НА УПРАВЛЕНИЕ НА СОЦИАЛНО ОТГОВОРНИТЕ КОМПАНИИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ
Проф. д-р Анета Денева, Докторант Рустам Асланзаде ……..... 451

БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ КАТО АТРАКТИВНИ НИЪРШОРИНГ ДЕСТИНАЦИИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, Кармен Врančев ……... 457

ДИГИТАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ИНСТРУМЕНТ НА УПРАВЛЕНСКОТО КОНСУЛТИРАНЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА СМАРТ ТУРИЗМА
Доц. д-р Николай Цонев, Докторант Данаил Алеков ……..…….. 464

ВЛИЯНИЕ НА КРИЗИСНИТЕ СЪБИТИЯ ВЪРХУ ТЪРГОВИЯТА НА ДРЕБНО
Доц. д-р Венцислав Перков ……. 472

ЗНАЧИМОСТ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР ЗА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Виолета Блажева …….…….. 480

НОВИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ БИЗНЕС
В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Искра Пантелеева ……..….. 488

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Доц. д-р Любка Илиева ……..….. 497

ФОРМИРАНЕ НА СЕНЗОРНИ ИЗЖИВЯВАНИЯ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
ПАКЕТИ КАТО ФАКТОР ЗА ЗАВРЪЩАНЕ НА ТУРИСТИТЕ
В ДЕСТИНАЦИЯТА
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Ралица Георгиева ……..… 505

БИЗНЕС ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОДУКТИТЕ ПО ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО ИМ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Стилияна Басмаджиева ……. 513

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
В УСЛОВИЯ НА ТРАНСФОРМИРАЩА СЕ
КЪМ УСТОЙЧИВОСТ ИКОНОМИКА
Доц. д-р Марина Николова ……..…… 523

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВ КООПЕРАТИВЕН
МОДЕЛ В БЪЛГАРСКОТО СЕЛСКО СТОПАНСТВО
Доц. д-р Маруся Линкова ……..….. 532

ИЗИСКВАНИЯ ОСИГУРЯВАЩИ ЗДРАВОСЛОВНИ
И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД В ЦЕХОВЕТЕ
ЗА КОНФЕКЦИОНИРАНЕ НА ОБУВНИ ИЗДЕЛИЯ
Доц. д-р Николай Карев ……..……. 539

ТЪРГОВИЯТА НА БЪЛГАРИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ –
АНАЛИЗИ И ТЕНДЕНЦИИ
Доц. д-р Петранка Мидова ……..…… 547

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА ПАКЕТИ ОТ АКЦИИ
Доц. д-р Светослав Илийчовски ……..... 555

ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ
В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов, Докторант Калин Петров Киряков …….. 564

ОМНИКАНАЛНАТА ИНТЕНЗИВНОСТ НА АСОРТИМЕНТНО ПРЕДЛАГАНЕ
КАТО ДЕТЕРМИНАНТА НА ПОТРЕБИТЕЛСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ
Доц. д-р Симеонка Петрова …. ……...571

КООПЕРИРАНЕ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВ
РАСТЕЖ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Славена Стоянова ……..…… 579

РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА И ПРОГРАМИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ
ТЕРИТОРИЯТА И ТУРИЗМА В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Тихомир Личев ……. 587

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ – ХАРАКТЕРИСТИКИ
И ТЕОРЕТИЧНА РАМКА
Гл. ас. д-р Ваня Ганева ……..….. 595

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА БЕЗОТГОВОРНОСТ
Гл. ас. д-р Емил Николов …… 603

ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ –
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова …… 611

ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ДРЕБНО –
ОБЛАЧНА БАЗИРАНА ТОЧКА НА ПРОДАЖБА
Гл. ас. д-р Иван Маринов …… 619

КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА - МОДЕЛ ЗА ПОВИШАВАНЕ
УСТОЙЧИВОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева ……... 625

ДИНАМИКА В ЗАЕТОСТТА НА ЛЕГЛОВАТА БАЗА ПО БЪЛГАРСКОТО
ЧЕРНОМОРИЕ ЗА ПЕРИОДА 2019-2021г.
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова……632

ПРИЛОЖЕНИЕ НА СКЛАДОВИТЕ СИСТЕМИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ТЪРГОВСКИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ОМНИКАНАЛНИ ТЪРГОВЦИ
Гл. ас. д-р Марияна Кътева…….. 638

ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Гл. ас. д-р Павлин Павлов ……..……645

ПЛАНЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СМЯНА НА ПРИОРИТЕТИТЕ
В ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР
Гл. ас. д-р Петя Коралова-Ножарова, Гл. ас. д-р Щерьо Ножаров…….……651

МРЕЖОВИ ВЕРИГИ НА ДОСТАВКА В АГРОБИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Радка Ненова ……..…….…….659

ДИНАМИКА И РАЗВИТИЕ НА ПРОИЗВОДИТЕНОСТТА
НА ТРУДА В СЕКТОР УСЛУГИ
Гл. ас. д-р Силвия Господинова …….……...667

СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева ……..……675

ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТА
НА ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА
Гл. ас. д-р Явор Станев ……681

ТЕРИТОРИАЛНА КОНЦЕНТРАЦИЯ НА СЕКТОР НЕДВИЖИМА
СОБСТВЕНОСТ И ФАКТОРИТЕ, КОИТО МУ ВЛИЯЯТ
Гл. ас. д-р Яна Стоенчева ……..….. 686

ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИТЕ
НАМЕРЕНИЯ НА МЛАДИТЕ
Ас. д-р Ивайло Костов ……..695

НАЧИНИ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДРЕБНИЯ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ
БИЗНЕС В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА СЛЕД COVID-19
Ст. преп. Елка Узунова ……702

ПРОИЗВОДСТВО НА ВОДОРОД ЧРЕЗ ЯДРЕНИ ЦЕНТРАЛИ –
ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Д-р Борислав Боев ……...……..708

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ТРЪЖНИТЕ ПРОЦЕДУРИ В УПРАВЛЕНИЕТО
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ – АКЦЕНТИ И ПРОБЛЕМИ
Доктор Валери Велковски ……..…….716

ПРОГРАМАТА ЗА ПРОФИЛАКТИКАИ РЕХАБИЛИТАЦИЯ
НА НОИ КАТО ЧАСТ ОТ ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА
ЗА ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
Доктор Кристина Георгиева ……..725

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО КОХЕЗИОННАТА
ПОЛИТИКА ПРЕЗ XXI-ВЕК
Докторант Айтен Сабри …….. 733

ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО
Докторант Александър Личев ……740

ПРИКЛЮЧЕНСКИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО НЕРАЗДЕЛНА
ЧАСТ ОТ СВЕТОВНИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Виктория Янакиева ……..748

НЕГАТИВНИ ПРОЯВЛЕНИЯ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО
НА МЕДИЦИНСКИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Десислава Александрова ……..754

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА
ЗА СЕРИАЛИЗАЦИЯ НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ОТ СТРАНА НА ООП
Докторант Димитър Райчев ……761

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ФЛУКТУАЦИИТЕ В РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Докторант Росен Коцев[1]

Резюме: *В доклада се разглежда изпълнението на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) по видове мерки на базата на хронологичен анализ: първо, със съпоставка от май 2020 г- до октомври 2020 г. и след това - с допълнения с последните данни от Министерство на земеделието, храните и горите (МЗХГ) от май 2021 г.*

Целта е да се установят флуктуациите в развитието на селските райони и да се предложат възможности за тяхното преодоляване.

Основният извод е, че по-някои от вече стартиралите мерки има движение и на база натрупания опит бенефициентите продължават да сключват нови договори. Един от основните критерии за успеха на различните мерки по ПРСР е отношението между брой подадени заявления и брой сключени договори.

Основният проблем остава, че по 2/3 от мерките все още няма реализирани плащания към бенефициентите.

Средно за България един бенефициент сключва 1,1 броя договори, като при мярка „Развитие на стопанствата и предприятията" и мярка „Инвестиции в материални активи" отношението е единица. Най-висок брой договори на бенефициент средно се наблюдава при мярка „Основни услуги и обновяване на селата" от 1,8 за България и регионът с най-висока стойност е Северозападен с 2,1. Друга мярка, която показва високи стойности е „Подкрепа за местното развитие по Лидер", като при нея водач е Югоизточният регион с 1,6 броя договори на бенефициент при средно 1,4 за страната.

Ключови думи: *флуктуация, селски райони, програма за развитие на селските райони, бенефициент, договор, заявление, плащане.*

JEL: Q1;Q150

OPPORTUNITIES FOR OVERCOMING THE FLUCTUATIONS IN DEVELOPMENT RURAL AREAS

Rosen Kotsev[2], PhD Student

Abstract: The report examines the implementation of the Rural Development Program (RDP) by types of measures based on chronological analysis: first, with a comparison from May 2020 to October 2020. and then - with additions to the latest data from the Ministry of Agriculture, Food and Forestry (MAFF) from May 2021.

The aim is to identify fluctuations in rural development and to offer opportunities to overcome them.

[1] rococo@abv.bg Катедра „Аграрна икономика", Стопанска академия „Д.А.Ценов" – Свищов

[2] Department of Agrarian Economics, Academy of Economics DA Tsenov – Svishtov

The main conclusion is that some of the already launched measures are in motion and based on the experience gained, the beneficiaries continue to conclude new contracts. One of the main criteria for the success of the various measures under the RDP is the ratio between the number of submitted applications and the number of concluded contracts.

The main problem remains that in 2/3 of the measures no payments to the beneficiaries have been made yet.

On average for Bulgaria, one beneficiary concludes 1.1 contracts, and under the measure „Development of farms and enterprises" and the measure „Investments in tangible assets" the ratio is one. The highest number of contracts per beneficiary is observed on average in the measure „Basic services and renewal of villages" of 1.8 for Bulgaria and the region with the highest value is the Northwest with 2.1. Another measure that shows high value is „Support for local development under Leader", led by the Southeast region with 1.6 contracts per beneficiary compared to an average of 1.4 for the country.

Key words: fluctuation, rural areas, rural development program, beneficiary, contract, application, payment.

JEL: Q1;Q150

1.Въведение

По програмата за развитие на селските райони (ПРСР), редица данни показват, че е налице едно неравномерно усвояване на финансовите средства по нейните отделни мерки. До същия извод достигат и някои автори - (Бошкилов, 2017), който счита, че „по едни схеми и мерки одобрението става по-бързо в сравнение с други схеми и мерки, при които се дефинира голямо забавяне, което формира и този негативен процес, т.е. прилага се един неравномерен процес на одобрение на заявленията за подпомагане по различните схеми и мерки от ПРСР, което оказва влияние върху намеренията и интересите на земеделските стопани при реализиране на самите проекти в различните области на действие."

Очевидно по някои мерки е налице почти липса на интерес: напр. мярка 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите" от първия програмен период .

Подобен синдром създава условия за сериозни флуктуации, чието изглаждане и преодоляване е необходимост от гледна точка на целите на ПРСР и в тази връзка на регионалното развитие въобще.

Предмет на разглеждане в доклада, в тази връзка, е да се проучи ефекта на програмата върху някои някои макроикономически характеристики на селските райони в България.

Обект на изследване в доклада е как някои действия биха могли да бъдат предприети към конкретен тип бенефициенти, за да може ПРСР да даде очаквания ефект.

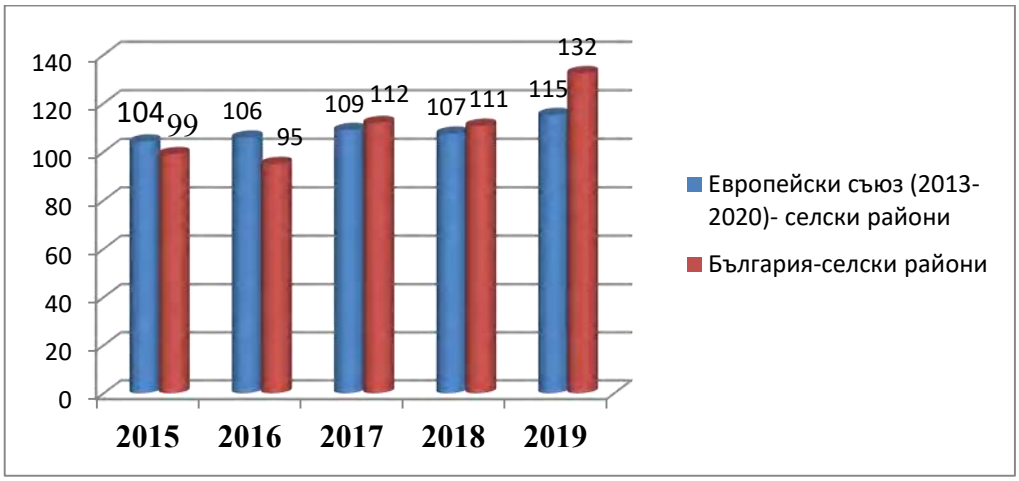
2. Оптимизиране на дейностите в ПРСР по типове бенефициенти и ефекти на програмата върху селските райони.

Ако се опрем на твърденията на някои автори като (Брънзова, 2019), финансовата подкрепа в рамките на Втори стълб на ПРСР се явява основен

инструмент за създаване на устойчива заетост, стимулирайки икономиката в селските райони чрез развитие на предприемачество и осигуряване на възможности за повишаване на доходите на населението.

В публикация на (Блажева, 2018) се твърди, че е налице силна диференциация в дохода на стопанствата от аграрния сектор и той съставлява само 40% от дохода, реализиран в други сектори на икономиката.

Дали това ще важи и за нашата страна? Нека да сравним ръста на доходите на населението в селските райони на ЕС и България. За базова година сме взели 2014г. или първата година от стартиране на ПРСР.

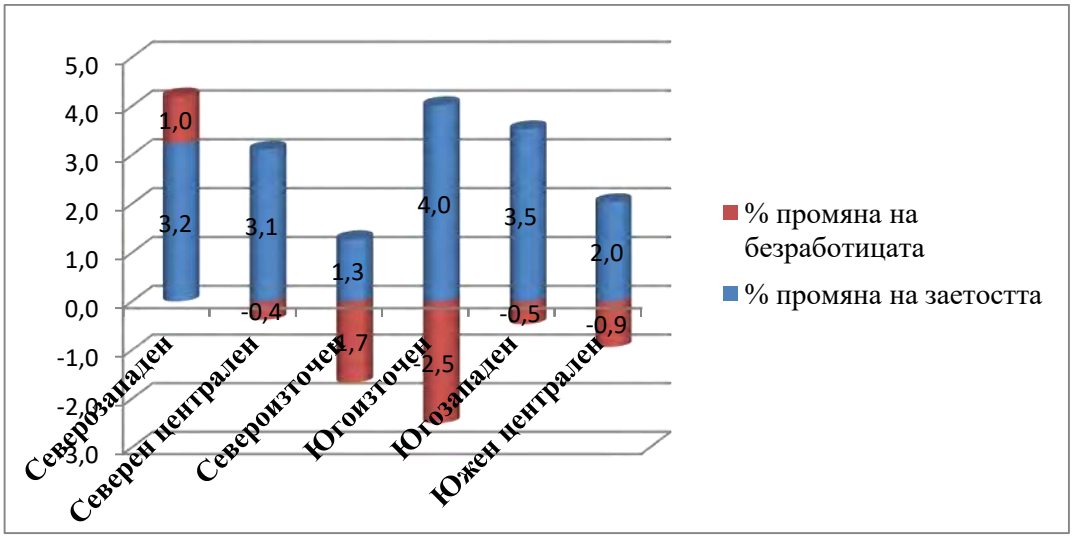
Фиг.1 Ръст на доходите в селските райони на ЕС и България за периода 2015-2019г. (в % на база 2014г.)

Източник: Евростат https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/data/database

На база на посочените по-горе данни, могат да се направят следните изводи: В селските райони на ЕС се наблюдава едно плавно покачване на доходите на хората от селските райони с по няколко процента годишно, като общо за 5- годишния период той е 15% или 3% средно на година. В селските райони на България има по-резки колебания като дори за 2015г. и 2016г. той е спаднал съответно с 1 и 5% спрямо този в 2014г. Разбира се, както вече уточнихме, през тези години все още няма усвоени средства по ПРСР 2014-2020г. така, че това е логичен резултат. Като цяло доходите на жителите на селските райони в нашата страна се движат в унисон със средните за ЕС, като се изключи 2019г., където се наблюдава скок с над 20% спрямо предходната. Вероятно една от причините е реално изплатените средства от ПРСР през 2019г. но само анализ за по-дълъг период от време би изяснил дали тези финансови средства имат по-дългосрочен ефект върху доходите.

В 6-те региона се наблюдава ръст на заетите лица, като средния процент за селските райони е 2,9%. По отношение на безработицата ситуацията не е толкова еднопосочна: в Северозападен регион се отчита увеличаване на

ръста на безработица с 1%, в два от другите 5 региона - Северен централен и Югозападен незначителен спад от 0,4 и 0,5% съответно. В последните два - Североизточен и Югоизточен има най-очевиден спад от 1,7 и 2,5%. Средно за селските райони на страната се отчита 0,8% спад на безработицата за две години (фиг.2).

Фигура. 2 Анализ на заетостта и безработицата в селските райони на България за периода 2017-2019г.
Източник: https://www.nsi.bg/en/content/6500/employed-and-employment-rates-national-level-statistical-regions-districts

Аналогичният проблем е изследван и от други автори (Терзийска, 2018г.), която подчертава, че основният проблем в селските райони е високото ниво на дългосрочната безработица, която е няколко пъти по-висока от тази в градските райони . През 2017г. най-висок е относителният дял на безработни в Североизточен район (16.7%), следван от Северозападен район на планиране (15,5%).

По отношение на производителността на труда, България е над средното ниво в ЕС, който е един от най-важните индикатори за конкурентноспособност на земеделските стопанства. Отношението на средното ниво на ЕС за 2017г. към това в България е 224/126 или 177%. За 2019г. това отношение се покачва до 242/124 или 195%. До аналогични изводи достига и (Trendov, 2019), който твърди, че „подкрепата по програмите за развитие на селските райони (ПРСР) следва да допринася за същественото повишаване на производителността на труда в селскостопанския сектор, преминаването към по-ефективни методи на производство. Предвид нарастващите демографски проблеми, подкрепата в рамките на Втори стълб се явява основен инструмент за създаване на устойчива заетост, стимулирайки икономиката в селските райони чрез развитие на предприемачество и осигуряване на възможности за повишаване на доходите на населението.

Дали обаче се постига конкурентноспособност на всички подсектори на селското стопанство. Според (Манолова и Пенов, 2015), „резултатите от изпълнението на програмата и анализа потвърждават, че мерките са допринесли за развитие на конкурентоспособността на малък брой едри бенефициенти, преобладаващо от зърнопроизводството. Положително въздействие върху формиралата се неблагоприятна структура на българското земеделие не беше постигнато, напротив, засилиха се позициите на нискоинтензивните сектори.“

Едно от възможните решения в тази област е „предлагане на подходи и модели за изграждане на мултифункционално земеделие чрез стимулиране на едрите и успешни фермери да осъществяват по-ниско интензивни и трудоемки производства (зеленчукопроизводство, овощарство, овцевъдство и др.)“ (Николова и др., 2018).

3. Оптимизиране на дейностите в ПРСР по типове бенефициенти като фактор за преодоляване на флуктуациите.

За да оптимизираме дейностите в ПРСР, е необходимо да се направи много точен анализ за нейното изпълнение, както по отделни мерки, така и по региони и за конкретни периоди от време.

Таблица 1. Дял на мярката в общото изпълнение – НЕИСАК базирани

	Региони	**По всички мярки**	**Развитие на стопанствата и предприятията**	**Подкрепа за местното развитие по Лидер**	**Основни услуги и обновяване на селата**	**Инвестиции в материални активи**	**Други**
Общ брой договори в брой и	Северозападен	517	335 (64,8)	43 (8,3)	91 (17,6)	30 (5,8)	18 (3,5)
	Северен Централен	562	395 (70,3)	74 (13,2)	38 (6,8)	40 (7,1)	15 (2,7)
	Североизточен	451	267 (59,2)	91 (20,2)	49 (10,9)	27 (6)	17 (3,8)
	Югозападен	54758,3	319 (58,3)	50 (9,1)	68 (12,4)	47 (8,6)	63 (11,5)
	Южен Централен	1078	723 (67,1)	161 (14,9)	79 (7,3)	76 (7,1)	39 (3,6)
	Югоизточен	762	590 (77,4)	84 (11)	33 (4,3)	32 (4,2)	23 (3)
	България	3899	2636 (67,6)	504 (12,9)	361 (9,3)	253 (6,5)	145 (3,7)

Източник: https://www.dfz.bg/bg/prsr-2014-2020/prsr--2014-2020-pulic/ и собствени изчисления, достъп към 31.05.2021г.

Нека да разгледеме ситуацията, при така наречените НЕИСАК базирани мерки. Да започнем анализа по видове и по степен на одобрени бенефициенти: Към 31.05.2021г. най-голям брой бенефициенти има по мярка

„Развитие на стопанствата и предприятията“, като средно за страната всеки двама от трима имат сключен договор по нея. Лидер в това отношение е Югоизточния ретион с дял от 77,4%, следван от Северен централен с 70,3%. Точно около средната стойност е ситуацията в Южен централен регион. Най- слаб процент се наблюдава в Югозападния регион – само 58,3%. Тук би могло да се търси подобряване на комуникацията между държавните органи и например бенефициенти, които биха подали проекти по подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“. Да обърнем внимание на някои особености на бенефициентите. Те могат да бъдат физически лица, еднолични търговци или ЕООД. Да е налице покриване на изискуемия минимум от произведене продукция в границите между 8 000 и 16 000 СПО (СПО - стандартен производствен обем означава стойността на продукцията, която отговаря на средната стойност за даден район за всеки един земеделски продукт), както и да са на възраст от 18 до 40 години към датата на подаване на молбата за подпомагане. Може да се направят проучвания по малките населени места – кои и каква част от населението отговаря на тези условия и да се проведе една кампания сред тях за разясняване предимствата от включване в програмата. Втората по използваемост мярка е „Подкрепа за местното развитие по Лидер“ и среден процент -12,9. Изпъкващ в водачеството си е Североизточен регион с 20,2%, а на другия полюс е Северозападен регион с 8,3%. На трето място е една от основните мярки свързани с развитието на селските райони – „Основни услуги и обновяване на селата“ Нейният среден процент за България по брой сключени договори е 9,3. Логично водач в това отношение е най-силно засегнатия икономически регион на България – Северозападния с дял от 17,6%. Тук разликите са твърде големи и в Югоизточния този дял е само 4,3. Какво се случва с инвестиционната активност? Общо одобрени бенефициенти за България по мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ едва 253 или 6,5% от всички подадени молби. Разпределението между отделните региони е сравнително балансирано. Отново при кандидатстване е необходимо кандидатите следва да представят бизнес план /БП/, доказващ подобряване на дейността на ЗС чрез прилагане на планираните инвестиции. Предложението ни тук е засилване на консултанските услуги в това отношение, особено в три от 6-те региона: Югоизточен –4,2%, Северозападен -5,8% и Североизточен – 6%. По отношение на Мярка 9. „Учредяване на групи и организации на производителите“ е необходимо да се дадат насоки на евентуалните бенефициенти по отношение планиране на разходите си в насока съвместно излизане на продукта на пазара, доставки от търговците на едро. Потвърждава се извода, че е налице силна концентрация само по 3-4 мерки от програматата. Явно има прекъсване или недостатъчен обмен на информация между държавните органи и евентуалните бенефициенти.

4. Заключение

Съществува дисбаланс както по отношение на усвояване на средства: двата най-слаби региона по среден размер на усвоените финансови средства са Югоизточен с 62% и Северен Централен с 73%. Изключително голяма концентрация на размер на финансовия ресурс има при Югозападния регион с изключителните 185%.

Към май 2021г. имаме 67% изпълнение на НЕИСАК базирани мерки и 87,4 % при изпълнението ИСАК базираните мерки. Лидери по изпълнение при ИСАК базираните са мярка 13 "Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения" с 99,4% и 90 % е по мярка 12 "Плащания по „Натура-2000" и Рамковата директива за водите. Най-успешните НЕИСАК базирани мерки са мярка 4„Инвестиции в материални активи" с 85% и мярка 6 „Развитие на стопанството и стопанската дейност". При нея се наблюдава плавно повишаване на процента на изпълнение, който достига до 97% през май 2021г.

За разкриване на неизползвани възможности при отделните мерки е наложително да приемем факта, че са налице различия при интереса и успеваемостта на бенефициентите към отделните мерки. Въпреки някои трайни тенденции той е един динамичен процес и скоростта на придвижване на актуална информация между отделните участници трябва да бъде повишена.

Използвани източници

Блажева, В. „Предизвикателства пред аграрния бизнес и селските райони „ Сборник с доклади. CHALLENGES OF AGROBUSINESS AND RURAL AREAS Conference proceedings, УНСС, 2018г. с.62-66;

Бошкилов В. (2017). „Възможности за финансиране на селското стопанство в България по втори стълб на ОСП за периода 2014-2020г. г" UARD Yearbook, 5, 119-161;

Брънзова, П. (2019). „Очаквания за българското земеделие спрямо общата селскостопанска политика на Европейския съюз след 2020г.", In Proceedings of the International scientific and practical conference „Bulgaria of regions" (Vol. 2, No. 1) с.161-169;

Манолова, В. , И. Пенов (2015г.) „Влияние на политиките върху сектор плодопроизводство – равносметка и поуки за следващия програмен период", Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 5, С.143-148;

Николова, М. и др. (2018) „Възможности и модели за функциониране на регионални фермерски пазари", Алманах научни изследвания СА „Д. А. Ценов"-Свищов, том 25, част I;

Терзийска Р. (2018г.) „Селските райони – демографски и социално икономически проблеми", Предизвикателства пред аграрния бизнес и селските райони, София, с.176;

Trendov, N. M. (2019), COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN SELECTED EU MEMBER STATES, Szent István University, Management and Business Administration Ph. D. School, Ph.D. Dissertation;

Държавен фонд „Земеделие“ -https://www.dfz.bg/bg/prsr-2014-2020/prsr--2014-2020-pulic;

Евростат - https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/ data/ database;

Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020- https://eumis2020.government.bg/;

Министерство на земеделието, храните и горите - https://www. mzh. government.bg;

Национален статистически институт - https://www.nsi.bg/en/ content/6500/ employed-and-employment-rates-national-level-statistical-regions-districts.